

HOLM – GÅRDEN SOM FORSVANT

Så sent som ved inngangen til 1800-tallet lå det bare to bosteder i hele det området som i dag kalles Holmlia, og det var gårdene Holm og Ås. Disse gårdene hadde i hvert fall ligget der siden 1300-tallet, men de har trolig vært noe eldre. Tunet på Søndre Ås gård er det opprinnelige tunet på Ås, gården ble delt i 1849 (i Søndre Ås og Nordre Ås). Og Søndre Ås gård ligger der *omtrent* som før, med gårdstun og jorder. Mot alle odds har denne gården overlevd drabantbyutbyggingen på Holmlia. I dag er bygningene der vernet etter plan- og bygningsloven.¹ Holm gård er det derimot ikke mange fysiske spor etter i dag. Og det er denne gården som har gitt navn til Holmlia, sammen med småbruket Lia som opprinnelig var en husmannsplass under Holm.

Ved et skjøte datert 22. november 1928 og tinglyst 11. januar 1929 ble Johan Thidemansen (1864–1948) eier av Holm gård i daværende Aker herred for kr 95 000. Inkludert i kjøpesummen var avling, gårdsredskaper og annet løsøre med en taksert verdi av kr 22 000. Det hadde blitt inngått kjøpekontrakt mellom Johan Thidemansen og Kristen Prestangen vedrørende Holm 7. juli 1928. Dette var en konsesjonspliktig eiendomsoverdragelse. Og for å få konsesjon av Landbruksdepartementet, etter anbefaling av herredsstyret og skogutvalget, måtte Johan Thidemansen forplikte seg til å bebo eiendommen i minst fem år. Han skulle selv drive eiendommen forsvarlig som gårdsbruk og behandle skogen rasjonelt, som det heter seg i en erklæring han måtte avgi i forbindelse med gårdskjøpet. Johan Thidemansen skulle bli den siste gårdbrukeren på Holm. Han bosatte seg der med familien sin og ble boende der til sin død 20 år senere. Med kona Anne Mathea (f. Aulie i Skien i 1867) fikk han seks barn, men bare tre av dem vokste opp. Disse var Anlaug (f. 1894 i Kristiansand), Helge (f. 1898 i Kristiania) og Ivar (f. 1901 i Kristiania). Anlaug var ugift, det ser det også ut til at Helge var.² Johan Thidemansen var født og oppvokst i Andebu i Vestfold og var utdannet smed. Etter fire år i lære arbeidet han forskjellige steder som smedsvenn, de siste fem årene som formann. Som smedmester etablerte han i 1892 sin egen virksomhet i Kristiansand, denne ble i 1898 flyttet til Kristiania hvor han noen år senere (1911) etablerte et mekanisk verksted i Konows gate som etter hvert fikk en betydelig størrelse. Men i 1920 bodde Johan Thidemansen med kone og datter i Husvik i Drøbak som forhenværende verkseier og rentenist. I 1923 hadde familien flyttet tilbake til Kristiania, nærmere bestemt til Nordahl Bruns gate 12A³ hvor de ble boende til de flyttet til Holmlia noen år senere. Av barna bodde nå både Anlaug og Ivar hjemme. Det ble i 1923 opplyst at Johan Thidemansen ikke hadde noe erverv for tiden. Og det hadde han tydeligvis tenkt å gjøre noe med, for noen år senere skulle han altså prøve seg som gårdbruker på Holm på sine eldre dager. Johan Thidemansen har nok hatt en del penger igjen etter salget av verkstedet sitt som han brukte i forbindelse med kjøpet av gården. Men han ble likevel skyldende Kristen Prestangen kr 25 000, som sikkerhet for dette beløpet fikk Prestangen pant i Holm.

1 Dessuten er kulturlandskapet rundt gården såkalt «kommunalt listeført». Det betyr at området ansees å være verneverdig, men det har ikke noe juridisk vern.

2 Helge var i hvert fall ugift da foreldrene døde, og han er ikke gravlagt sammen med noen ektefelle. Men broren hans, kontorsjef (senere direktør) Ivar Thidemansen, giftet seg i 1931 med Gunvor Thorkildsen (tre *kjente* barn, Johan, Eva og Ivar).

3 I følge folketellingen fra 1923 hadde de bosatt seg der i september året før.

I 1938 avgav Johan Thidemansen en erklæring om at Holm ikke ville bli utparsellert eller ytterligere bebygget uten at vann- og kloakkforhold var ordnet. Denne erklæringen kunne ikke avlyses uten samtykke fra Aker vann- og kloakkvesen.

Drøye ti år etter kjøpet av Holm hadde Johan Thidemansen tydeligvis planer om å gi seg eller i hvert fall trappe ned som gårdbruker. Da ble det nemlig inngått en kontrakt om en stykkevis utparsellering og salg av gården. Det ser ikke ut til at noen av barna var interessert i å overta gårdsdriften etter faren, og Johan selv syntes kanskje han var blitt for gammel til å drive gården videre.

Den nevnte kontrakten, datert 1. september 1939 og tinglyst 10. august 1942, ble inngått mellom Holms eier Johan Thidemansen på den ene side og Hartvig Vister og Erling Jensen⁴ på den andre side. Avtalen gav Vister og Jensen (som i kontrakten betegnes «selskapet») rett til å kjøpe tomter fra Holm etter behov, for det skulle de betale kr 600 pr. mål + omkostninger. Og når det var kjøpt og betalt tomter for kr 225 000, skulle restarealet vederlagsfritt tilfalle selskapet til Vister og Jensen. Eiendommens hovedbygning med tilliggende hus og omliggende areal skulle selskapet først ha rett til å utta etter at alle øvrige parseller var uttatt. Thidemansen var berettiget til å hugge til husbehov i den til hver tid utsolgte skog. Han skulle også få godtgjørelse for inntektstap i forbindelse med graving av kloakk og bygging av veier. Johan Thidemansen hadde nå forpliktet seg til ikke å selge eller overdra eiendommen helt eller delvis til andre, barn unntatt. Men hvis barna overtok, helt eller delvis, ville den inngåtte kontrakten også gjelde for dem.

Av ukjente årsaker ble det aldri noe av denne utparselleringen med stykkevis bortsalg av gården som ble avtalt i kontrakten fra 1939. Kanskje var det kommunale forordninger som satte en stopper for det? Johan Thidemansen måtte jo selv ha konsesjon for å kjøpe gården.

I romjula i 1940 døde Anne Thidemansen, 73 år gammel, da var det fortsatt full gårdsdrift på Holm. Det kan man lese om i boka *Norske Gardsbruk* fra 1941. Der står det følgende:

Holm

Gnr. 191, bnr. 3. Postadr. Hauketo. Tlf. 88072.

Innm. 200 mål, prod. skog 220 mål. Leir- og myr-jord. – Hovedbygn. oppf. 1907, låve 1902, stabbur 1920, bryggerhus 1930, grisehus 1928. 2 hester, ca. 30 storfe, 25 fjærfe, 15 ender. – Nåværende eier kjøpte gården 1928 av hr. **Prestanger**, som igjen hadde kjøpt den av hr. bakermester Jordan, Oslo.

Eier: Johan Thidemansen, f. 1/1-1864, sønn av Thideman Helgesen, g. 1893 m. Anne Aulie. Barn: Anlaug 1894, Helge **1897**, Ivar 1901. Eieren har i tidligere dager drevet mekanisk verksted i Oslo.

⁴ Det er nok den samme Erling Jensen som i februar 1947 inngikk en avtale med Anbjørg Frantzen om utparsellering av Nordre Ås gård med påfølgende salg av tomter (som det ikke ble noe av).

Selgeren av Holm i 1928 het Prestangen, ikke Prestanger. Og sønnen Helge var beviselig født i 1898, ikke i 1897.⁵ Opplysningene i bokverket bygger på informasjon fra eierne av gårdene. Byggeårene for husene på Holm som var satt opp før Johan Thidemansen overtok gården, bør ansees som noe usikre. Og det oppgitte arealet er omtrentlig og avrundet, dette er ikke oppmålt areal. Senere opplysninger tyder på at gården på denne tiden kan ha vært på drøye 400 mål, men også disse kan være upresise.

Det stod også to andre små bygninger på Holm gård på denne tiden, nemlig en garasje og en smie, men disse er ikke oppført i *Norske Gardsbruk*. De to bygningene kan sees på flyfoto både før og etter 1941. I en erklæring fra 1931 forpliktet Johan Thidemansen seg til å fjerne den oppførte garasjen hvis Aker reguleringsvesen skulle kreve det.⁶ Men garasjen ble stående i mange år.

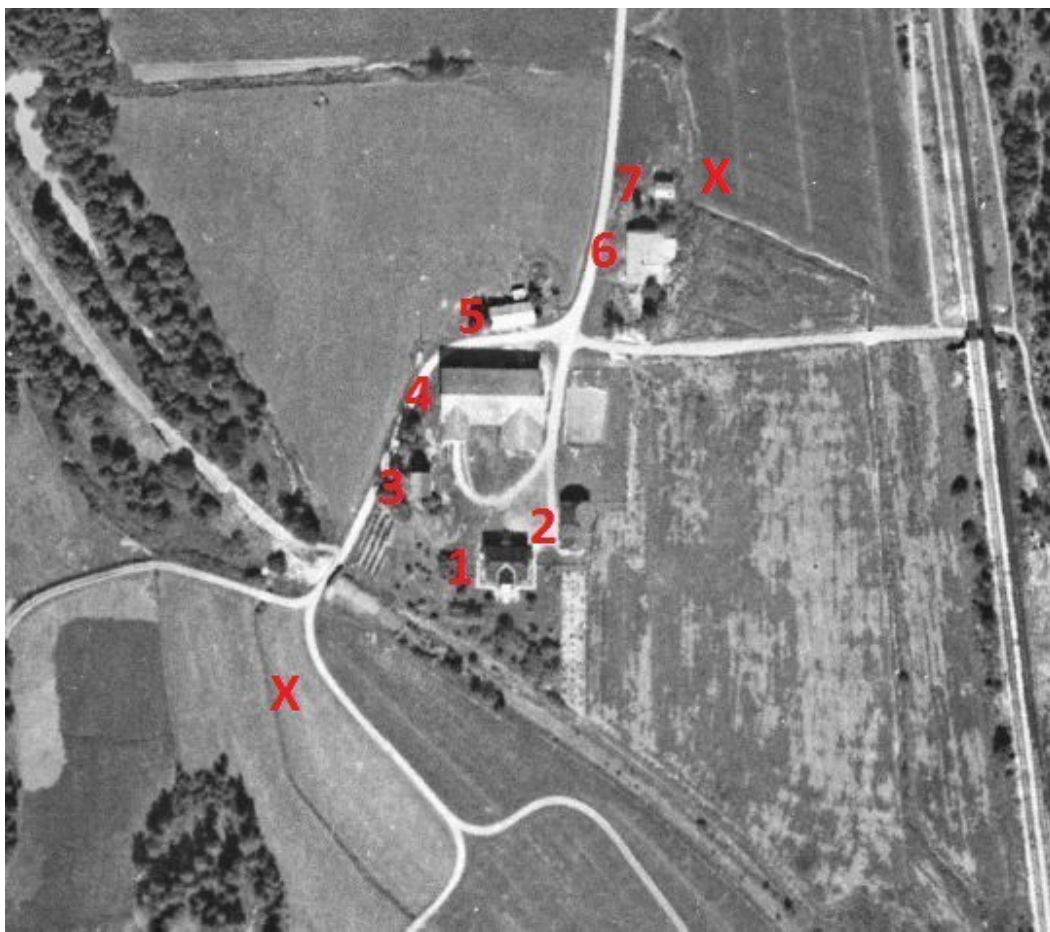

Holm gård, bildet er tatt mot nordnordøst. Her sees våningshuset, bryggerhuset, stabburet og driftsbygningen.

Foto: Anders Beer Wilse, 1941

⁵ Det går frem av dåpsinnføringen i kirkeboka for Gamle Aker.

⁶ Denne erklæringen kan muligens indikere at garasjen da nylig var satt opp.

Flyfoto over Holm gård fra 1937

1. Våningshus
2. Bryggerhus/Drengestue
3. Stabbur
4. Driftsbygning
5. Garasje
6. Grisehus
7. Smie

Bygningene på Holm lå på høyden mellom det som *i dag* er krysset Holmliaveien-Nordåsveien/Rosenholmveien (i sørvest) og bensinstasjonen i Holmliaveien 102 (i nordøst). Begge stedene er markert med et rødt kryss på flyfotoet. Våningshuset lå der den sørlige delen av bygget med adresse Rosenholmveien 4A ligger i dag (se s. 18 og 24). Det var for øvrig vanlig å legge grisehus og smie et stykke unna gårdstunet, grisehuset pga. lukta og smia pga. brannfaren.

Fra nord kommer Holmveien inn og går sørover til tunet på Holm. Videre går det gårdsvei sørover forbi Søndre Ås gård og videre over grensen mot Oppegård til Li gård og den *gamle* Mastemyrveien. Fra gårdsveien sør for Holm tar en gårdsvei vestover til Nordre Ås og (lenger sør) en gårdsvei sørover til Rosenholm. Fra øst går Holmliveien inn til tunet på Holm. Vest og sør for tunet til Holm ligger den gamle jernbanetraséen (åpnet 1879), og i øst ligger den nye jernbanetraséen (åpnet 1925).

Eiendommer fradelt Holm (191/3 fra 1886) før 1947

1838:

Husmannsplassen Rosenholm (funnet omtalt første gang i 1827) ble fradelt Holm ved en skylddelingsforretning avholdt 29. juni 1837 og tinglyst 4. mai 1838. Rosenholm utgjorde 1/4 av Holm, regnet etter landskyld. Grensen mellom Holm og Rosenholm gikk rett nord for bygningen hvor Sørensen & Balchen holder til i dag (Rosenholmveien 12), omtrent midt mellom de to tunene. Ved matrikkelen fra 1886 fikk Rosenholm bruksnummer 4 under gårdsnummer 191.

1902:

Eiendommen Fjeldlund ble fradelt Holm ved en skylddelingsforretning avholdt 2. april 1902 og tinglyst 18. april samme år. Fjeldlund fikk en skyld på 8 øre og bruksnummer 5 under gårdsnummer 191. 19. november 1902 ble den første branntaksten holdt over de tre bygningene på Fjeldlund. Bebyggelsen der bestod av et våningshus på to etasjer med kjeller, et uthus som inneholdt stall, grisehus og slakterbod og et privet (utedo). Slakter Hans August Eriksen var eier av Fjeldlund og beboer der fra 1902 til 1918, der har han nok holdt gris og drevet slakteri. Det var også grisehold på Fjeldlund i 1920. Men Fjeldlund kan likevel ikke regnes som noe småbruk, men heller som en stor villaeiendom. Fjeldlund ble fraflyttet i 1974, og husene der ble revet i begynnelsen av 1975.

1903:

Husmannsplassen Lia (etablert 1834) ble fradelt Holm ved en skylddelingsforretning avholdt 21. oktober 1903 og tinglyst 6. november samme år. Lia utgjorde 1/8 av det *gjenværende* av Holm, regnet etter landskyld. Lia fikk bruksnummer 6 under gårdsnummer 191.

1938:

Tomt ved Holmveien ble fradelt Holm ved en skylddelingsforretning avholdt 25. juni 1938 og tinglyst 30. august samme år. Tomta fikk en skyld på 4 øre og bruksnummer 11 under gårdsnummer 191.⁷ Tomtestørrelsen var på 2 157,7 kvm. På denne tomte ble det en gang innen 1947 bygget en hytte, den lå omtrent der den vestlige delen av Holmlia Senter vei 33 ligger i dag (i Fjeldlund boligsameie syd). Det er litt nord for der den nederste blokka (A-blokka) i Holmlia borettslag (i dag Holmlia boligsameie) ble bygget på midten av 1950-tallet. Tomta var inngjerdet og gikk under navnet «Hagan» blant lokalbefolkningen, inngangen var fra øst ved Holmveien 92 (i dag Holmliveien 12). I et håndregister for Aker herredsskriveri er Ivar Thidemansen oppført som eier av denne eiendommen, men det står ikke når han ble det. Og i en erklæring fra våren 1943 er det en Gunnar Finstad som har underskrevet som eier av eiendommen, da ser det ikke ut til at det var noen bebyggelse der ennå. I 1966 gjorde Oslo kommune vedtak om kjøp av eiendommen. Hytta var ikke tilkoblet vann eller kloakk, men den var likevel bebodd i et par korte perioder i første del av 1970-tallet. Tidlig om morgenen lørdag 1. november 1975 ble hytta totalskadet i brann. I brannruinen ble det funnet en 55 år gammel mann, stukket i hjel med fire knivstikk.⁸

I tillegg til Rosenholm og Lia hadde Holm husmannsplassene Søndre og Nordre Kjenslie som bare eksisterte i noen tiår på 1800-tallet. Men disse to plassene ble aldri fradelt som egne bruk. Husmannsplassene under Holm (og Ås) er grundig omtalt i artikkelen *Husmannsplasser og husmannsfolk på Holmlia* av Gunnar Hauger (se nest nederst i kildeoversikten).

⁷ Bruksnumrene fra 7 til 10 var eiendommer fradelt Rosenholm, Fjeldlund og Søndre Ås.

⁸ En 62 år gammel mann (eller 59, kildene spriker) ble siktet i saken, både han og den avdøde hadde da bodd i hytta i noen få uker. Det er ellers uvisst hvordan det gikk med denne saken.

To parseller fradelt Holm (191/3) i 1947, resteiendommen blir overtatt av kommunen

Ved en skylddelingsforretning avholdt 11. november 1947 og tinglyst samme dag ble to parseller fradelt Holm. Forretningen var forlangt av ingeniør Chr. Drangsholt i følge fullmakt fra J. Thidemansen. Det ble vist til de av Aker reguleringsvesens godkjente kart i målestokk 1/500 over deler av gården.

Parsell 1:

Dette var et rektangulært grunnstykke hvor hovedhusene stod (våningshuset, bryggerhuset, stabburet og driftsbygningen). Parsellens nordgrense lå 5 meter nord for og parallelt med driftsbygningen og vestgrensen 4,5 meter fra stabburet. Parsellen målte 65,3 meter i øst–vest retning og 75,5 meter i nord–syd retning og hadde da et flateinnhold på 4 930,15 kvm. Altså nesten 5 mål som utgjorde selve gårdstunet. Parsellen fikk en skyld på 10 øre og bruksnummer 31 under gårdsnummer 191.⁹

Parsell 2:

Dette var den delen av Holm som var regulert til industriformål. Parsellens nordgrense falt sammen med hovedbølets nordgrense (altså mot eiendommen og matrikkelgården Øvre Ljan).¹⁰ Sydgrensen falt sammen med hovedbølets grense mot Rosenholm.¹¹ I øst grenset parsellen til Østfoldbanens grunn samt to parseller av Holm som var kjøpt av kommunen. I vest grenset parsellen til Søndre Ås, en parsell av Nordre Ås som skulle tillegges industriområdet (se under) og to parseller av Holm som var kjøpt av kommunen. Fra industriarealet fragikk parsell 1 med hovedhusene og statsbanens grunn for sidesporet over eiendommen. Arealet utgjorde ca. 137 mål. Parsellen fikk en skyld på 2,8 mark og bruksnummer 32 under gårdsnummer 191.

Samtidig som disse to parsellene ble fradelt Holm, ble det fradelt en parsell på ca. 37 mål fra Nordre Ås som også var regulert til industriformål (191/30). Skylddelingsforretningen var forlangt av ingeniør Chr. Drangsholt i følge fullmakt fra frøken Anbjørg Frantzen.

Alt av det gjenstående arealet av Holm var kjøpt opp av kommunen, dette ble gjort etter et vedtak i Aker herredsstyre 3. november 1947. Arealet var ennå ikke oppmålt, og grensene var ikke helt fastlagte. Men arealet var anslått å være på ca. 259 mål, noe som må ha utgjort bortimot 2/3 av gårdens grunn. Kommunen hadde heller ikke fått noe skjøte på dette arealet ennå. Aker kommune gjorde samme dag vedtak om å kjøpe Nordre Ås gård.¹²

Holm, slik gården var etter den siste fradelingen i 1938, var nå altså delt i tre parter. Bruksnummer 31 bestod av selve gårdstunet (snaue 5 mål), bruksnummer 32 var den delen som var regulert til industriformål (ca. 137 mål) og resten av gården, som beholdt bruksnummer 3 (ca. 259 mål), tilhørte Aker kommune. Sistnevnte part bestod av flere parseller som ikke grenset til hverandre. Men disse ble *ikke* skyldsatt hver for seg, alt var en del av samme eiendom med bruksnummer 3.

⁹ Årsaken til det høye bruksnummeret var *hovedsakelig* fradelingen av alle hyttetomtene på Strandås (opprinnelig en del av Søndre Ås). Det eksproprierte arealet langs jernbanelinja hadde ennå ikke fått egne bruksnumre.

¹⁰ Denne grensen gikk rett nord for der Holmlia kirke, paviljongen i Holmliaparken og Holmlia senter ligger i dag.

¹¹ Denne grensen gikk rett nord for der bygningen til Oswald Mortensens mekaniske verksted ble satt opp litt etter midten av 1950-tallet. I dagens landskap blir det rett nord for bygningen hvor Sørensen & Balchen holder til i Rosenholmveien 12.

¹² Med unntak av to parseller på til sammen snaue 65 mål som ble fradelt gården i hhv. 1944 og 1947.

Salg av Holm til barna i 1947

Ved et skjøte og en kjøpekontrakt datert 15. oktober 1947 og tinglyst 13. november samme år solgte Johan Thidemansen gården Holm til barna Anlaug, Helge og Ivar for kr 120 000. Eiendommen skulle overtas umiddelbart av barna, og salget omfattet bruksnumrene 3, 31 og 32. Da dokumentet ble utstedt, var ennå ikke gården oppdelt. Men tinglysing av dokumentet skjedde først etter at skylddelingsforretningen ble avholdt og tinglyst 11. november, så de tre bruksnumrene må være påført først ved kopieringen og oppføringen av dokumentet i panteboka.

Erklæring fra 1947

«Undertegnede eiere av eiendommen gnr. 191, bnr. 31, Holm gård, Nordstrand, forplikter oss herved til å respektere følgende bruksrett til eiendommen med påstående hus: Bruksretten til eiendommen og bygningene skal vare inntil en i kontrakt av 4/11 d.å. mellom oss og Erling Jensen punkt 2B omhandlede bankgaranti er blitt stillet. Bruksretten er til fordel for Johan Thidemansen, Helge Thidemansen og Anlaug Thidemansen. Etter 14/4-1948 har de bruksberettigede dog bare bruksrett til de rom som Johan Thidemansen, Anlaug og Helge Thidemansen nu bebor, d.v.s. i hovedbygningens 1. etasje 2 værelser og kjøkken, i dens 2. etasje 3 værelser, dertil nødvendige ytre rom. Ikke i noe tilfelle skal de bruksberettigede dog måtte fraflytte før 1/2 år etter at Johan Thidemansen er avgått ved døden. Den bruksrett som er omhandlet foran er gratis. Etter at foran omhandlede bruksrett er utløpet skal Anlaug Thidemansen ha rett til å bebo 2 rom i hovedbygningen på vanlige leievilkår inntil hun kan skaffes 2 andre rom annet steds.»

Erklæringen er datert Oslo 12. november 1947 og tinglyst dagen etter. Den er underskrevet av Helge Thidemansen, Ivar Thidemansen og Anlaug Thidemansen.

Innholdet av kontrakten fra 4. november som det vises til, er ikke kjent. Men den ser ikke ut til å ha noe å gjøre med avtalen som ble inngått med Erling Jensen og Hartvig Vister i 1939 om utparsellering av gården. Her må Erling Jensen ha fått kontrakt på kjøp av gårdstunet på Holm. Og så sikres de tre personene i Thidemansen-familien bruksrett og borettsrett på gårdstunet, rettighetene er delvis knyttet til en bankgaranti som Erling Jensen må stille i forbindelse med dette kjøpet. Men det har han antagelig ikke klart, det ble i hvert fall heller ikke noe av dette avtalte eiendomskjøpet.

Skjøte til kommunen i 1947

Ved et skjøte datert 17. november 1947 og tinglyst samme dag overdro Anlaug Thidemansen, Helge Thidemansen og Ivar Thidemansen den gjenværende parten av Holm (191/3)¹³ til Aker kommune for kr 518 000. Gårdparten var på ca. 259 mål og var den delen av gården som ikke var regulert til industriformål og heller ikke omfattet gårdstunet. Som tidligere omtalt så hadde kommunen kjøpt dette arealet etter et vedtak fra 3. november 1947.

¹³ I skjøtet står det at eiendommen hadde bruksnummer 32, men en totalvurdering av tilgjengelige kilder viser at det må ha vært bruksnummer 3. Så her er det bare skrevet feil i kopien av skjøtet i panteboka. Det står ellers riktig bruksnummer i generalregisteret for Aker herredsstyre.

Oppsummering av året 1947

I 1947 skjer det altså flere ting på Holm. Johan Thidemansen selger, overdrar og skjøter Holm til sine tre barn. På samme tid blir to eiendommer fradelte, det er selve gårdstunet (bnr. 31) og en stor parsell som er regulert til industriformål (bnr. 32). Det inngås en kontrakt med Erling Jensen om kjøp av gårdstunet, og Johan Thidemansen og de to barna som bor hjemme sikres bruksrett og borette på tunet etter visse bestemmelser. Men dette kjøpet blir det aldri noe av. Så kjøper kommunen (muligens en ekspropriasjon) den store resteiendommen (bnr. 3) på ca. 259 mål.

Deling av bruksnummer 32 og salg av en part av dette til kommunen i 1949

En gang i 1949 ble den delen av Holm som var regulert til industriformål (bnr. 32) delt i to parter, det ble da fradelte en parsell på ca. 73 mål som fikk bruksnummer 34. Det gjenværende av bruksnummer 32 var etter dette på ca. 64 mål. Ved et skjøte datert 12. desember 1949 og tinglyst 23. desember samme år solgte Ivar, Helge og Anlaug Thidemansen den fradelte parsellen til Oslo kommune¹⁴ for kr 146 000. Kommunen eide da ca. 332 mål av Holm, hele gården ser ut til å ha vært på drøye 400 mål (noe omtrentlig) før oppdelingen av den begynte i 1947.

Salg av bruksnummer 31 (gårdstunet) og resten av bruksnummer 32 til ingeniør Christian Drangsholt i 1950

Etter salget av bruksnummer 34 til kommunen i 1949 eide fortsatt de tre barna til Johan og Anne Thidemansen selve gårdstunet (bnr. 31, snaue 5 mål) og resten av den store parsellen som var regulert til industriformål (bnr. 32, ca. 64 mål). Ved et skjøte datert 12. oktober 1950 og tinglyst 14. oktober samme år solgte de tre barna disse to eiendommene til ingeniør Christian Drangsholt for kr 70 000.

Salg av gårdstunet til A/S Norske Rørprodukter i 1951

Ved et skjøte datert 11. juli 1951 og tinglyst 16. juli samme år ble gårdstunet på Holm (bnr. 31) solgt fra ingeniør Christian Drangsholt til A/S Norske Rørprodukter for kr 85 000. De tok i bruk den tidligere driftsbygningen på gården som produksjonslokale og bygde senere et stort tilbygg (i vinkel med driftsbygningen, parallelt med Rosenholmveien) som ble brukt sammen med denne. Bryggerhuset (som bestod av flere leiligheter) ble bl.a. benyttet som bolig for ansatte i bedriften. Og i selve våningshuset var det kontorer og lager. A/S Norske Rørprodukter ble i 1971 oppkjøpt av A/S Jomak som var et datterselskap av oslobedriften A/S Lehmkuhl, og virksomheten ble flyttet til et nyoppført produksjonslokale i Halden to år senere.

1. mars 1973 fikk Per Thorkildsen skjøte på denne eiendommen (191/31) fra A/S Jomak for kr 2 500 000. Per Thorkildsen drev da bedriften Per Thorkildsen Plasticindustri som holdt til i en bygning som lå rett østsørøst for tunet til Holm.

¹⁴ Aker kommune ble innlemmet i Oslo kommune 1. januar 1948.

Fradeling av en rekke parseller fra Holm i perioden 1951–1953

I perioden fra august 1951 til august 1953 ble hele 32 parseller fradelt de forskjellige partene av Holm, flest fra bruksnummer 32 (16) og bruksnummer 3 (11). Det er ikke kjent nøyaktig hva alle disse parsellene ble benyttet til. Men på flere av dem ble det etablert industrivirksomhet, disse må i all hovedsak ha blitt fradelt den parten av Holm som tilhørte Drangsholt (bnr. 32). En god del parseller ble fradelt i forbindelse med veibygging. Det ble også avgitt grunn til sidesporet for jernbanen, altså langs den gamle jernbanetraséen hvor toget gikk fra 1879 til 1925. Og fire parseller ble solgt til grunn for bygging av Holmlia borettslag (i dag Holmlia boligsameie). Disse fire parsellene var på til sammen litt over 10 mål og ble slått sammen til én eiendom (bnr. 35) i 1955. Det var ingeniør Christian Drangsholt som inngikk kontrakt med boligselskapet¹⁵ (ved overrettssakfører Erik Sture Larre) om salget (i to omganger) av disse parsellene for kr 20 674.¹⁶

Opphør av gårdsdriften på Holm

Som det går frem av boka *Norske Gardsbruk*, var det fortsatt full gårdsdrift på Holm ved inngangen til 1940-årene, altså ved begynnelsen av andre verdenskrig. Da hadde Johan Thidemansen passert midten av 70-årene. Så det er grunn til å tro at det da var de hjemmeboende og ugifte barna, Helge og Anlaug, som stod for mye av arbeidet på gården. I en avisnotis fra 1945 kalles Helge for «Gårdbruker Helge Thidemansen, Holm gård, Hauketo»¹⁷, det samme gjør han i Oslo adressebok fra 1948 og utover.¹⁸ I et par adressebøker for Aker fra 1930-årene kalles han ellers for agronom. I mars og april 1952 hadde Helge Thidemansen på Holm gård flere annonser i avisa Nationen hvor det ble avertert diverse gårdsredskaper og utstyr til salgs. Dette salget ble holdt i forbindelse med opphør av gårdsbruk, som det står i annonsene. Det kan derfor se ut til at det har vært en viss gårdsdrift på Holm også etter 1947, men den må i så fall de to nevnte barna til Johan og Anne Thidemansen ha stått for.

Annonse i Nationen fra 27. mars 1952:

Såmaskin

slåmaskin, selvbinder, høyvogner,
kjerrer, el. motor, hesjestaur og
annen redskap, alt i beste stand, til
salgs grunn. gårdsb. opphør
HELGE THIDEMANSEN
Holm gård, Hauketo st.
Telefon 68 80 72.

¹⁵ I planleggings- og utbyggingsfasen var navnet Holmlia boligselskap A/S, men sommeren 1956 ble det endret til Holmlia borettslag A/S.

¹⁶ Se artikkelens appendiks for detaljer vedrørende etableringen av Holmlia borettslag.

¹⁷ Hauketo var lenge postadresse for dem som bodde på Holmlia, det var posthus i stasjonsbygningen der.

¹⁸ Helge står oppført i Oslo adressebok som gårdbruker med bosted Holm gård til 1961/62 eller lenger. Men han kan ikke ha drevet gården lenger enn til senest helt i begynnelsen av 1950-tallet. Dette viser at informasjonen om han ikke er oppdatert, så adressebøkene forteller heller ikke om hvor lenge Helge ble boende på Holm.

Det er uvisst hvor lenge Anlaug (d. 1965) og Helge (d. 1969) ble boende på Holm, men Anlaug bodde der i hvert fall så sent som i juni 1955. Boretten til Anlaug Thidemansen ble først formelt slettet i forbindelse med hennes død i 1965, og erklæringen fra 1947 (tinglyst heftelse på eiendommen) ble i sin *helhet* slettet i begynnelsen av 1967. Dette sier ingen ting om hvor lenge de to ble boende på Holm, men begge flyttet derfra. I første halvdel av 1960-tallet bodde Anlaug og Helge Thidemansen på samme adresse i Aspehaugveien 9 på Smestad.

Ivar Thidemansen, Helge og Anlaugs bror, bodde en tid på Holm mens han var gift. Etter at han giftet seg i 1931, bodde han noen år i Oslo. Men i midten av 1930-årene bosatte han seg på Holm med familien sin. Høsten 1939 kjøpte Ivar hus i Bjørnslettveien 6, Ullern¹⁹, og familien flyttet dit. Ivar Thidemansen døde i 1966 og kona Gunvor i 1978.

Gårdsbygningene på Holm

Bygningen som i *Norske Gardsbruk* blir kalt «låve», var i realiteten en stor driftsbygning som hadde flere bruksområder. Vurdert ut i fra dyreholdet ved inngangen til 1940-tallet, må den i tillegg til å inneholde en låve i alle fall også ha inneholdt et stort fjøs, en stall og trolig et hønsehus²⁰.

På Holm har det stått syv gårdsbygninger i nyere tid (se s. 4), men i dag er alle borte. Og det kan være vanskelig å få klarhet i nøyaktig når disse ble revet, med unntak av våningshuset. I oversikten under er bygningene ført opp i den rekkefølgen de ser ut til å ha blitt revet, men her er det en del usikkerhet. Som hjelpemiddel er det bl.a. benyttet flyfoto fra 1947, 1956, 1971 og 1978. Oppgitte byggeår fra før 1928 (da Johan Thidemansen kjøpte gården) må ansees som noe usikre.

Smia: Lå der i 1947, men ser ut til å være revet i 1956 og er ikke oppført på kart fra 1957 (à jour 1956). Kan ikke sees på foto fra 1961.

Garasjen: Oppført muligens i 1931 eller litt før. Lå der i 1947, men ser ut til å være revet i 1956 og er ikke oppført på kart fra 1957 (à jour 1956). Kan ikke sees på foto fra 1961. I en erklæring fra 1931 forpliktet Johan Thidemansen seg til å fjerne den oppførte garasjen hvis Aker reguleringsvesen skulle kreve det. Men garasjen ble altså stående i mange år. Ble benyttet av tyskerne (rekvirert av Organisation Todt, Einsatzgruppe Wiking) til oppbevaring av verktøy og utstyr i siste halvår av andre verdenskrig.

Stabburet: Oppført 1920. Ble revet i forbindelse med bygging av nytt produksjonslokale for A/S Norske Rørprodukter. Det må ha vært på slutten av 1950-tallet eller tidlig på 1960-tallet (sannsynligvis omkring 1962).

Grisehuset: Oppført 1928. Ble benyttet av tyskerne (rekvirert av Organisation Todt, Einsatzgruppe Wiking) til kontorer i siste halvår av andre verdenskrig.²¹ Her arbeidet fire personer, deriblant to nordmenn. Fra en gang etter krigen bodde biltekniker Wilhelm Frimann Drangsholt og familien

¹⁹ Altså daværende Ullern sogn i Aker herred.

²⁰ En annen mulighet er at hønsehuset *kan* ha ligget i tilknytning til grisehuset.

²¹ Dette var i forbindelse med ny skinnelagging langs deler av den gamle jernbanetraséen gjennom Holmlia. Arbeidet ble utført av norske grinifanger som holdt til i Ljanskollen fangeleir like sør for Fiskevollbukta.

hans der frem til ca. 1955/56.²² Wilhelm drev bilverksted. Det tidligere grisehuset lå der fortsatt i 1961 (da ubebodd), men må ha blitt revet en gang senere på 1960-tallet. Restene etter grunnmuren lå der frem til utbyggingen i området startet.

Driftsbygningen: Oppført 1902. Et rom i bygningen ble benyttet av tyskerne (rekvirert av Organisation Todt, Einsatzgruppe Wiking) til oppbevaring av verktøy og utstyr i siste halvår av andre verdenskrig. Tatt i bruk av A/S Norske Rørprodukter som produksjonslokale på begynnelsen av 1950-tallet. Revet en gang på 1970-tallet (mellom 1971 og 1978) og erstattet av et nytt næringsbygg. Det har nok skjedd etter at A/S Norske Rørprodukter flyttet sin virksomhet til Halden i 1973. Men den vestlige halvdelen av bygningen må ha blitt delvis revet og sterkt ombygget allerede ved byggingen av den nye produksjonshallen på slutten av 1950-tallet eller tidlig på 1960-tallet (sannsynligvis omkring 1962).

Våningshuset: Oppført 1907. Benyttet som kontorer og lager for A/S Norske Rørprodukter etter at de etablerte seg på gårdstunet på begynnelsen av 1950-tallet. Anlaug Thidemansen bodde der så sent som i 1955. Revet høsten 1978 (mellom 20. september og 24. oktober).²³

Bryggerhuset/Drengestua: Oppført 1930. Benyttet som bolig (med flere leiligheter) for ansatte hos A/S Norske Rørprodukter (og andre) etter at de etablerte seg på gårdstunet på begynnelsen av 1950-tallet og frem til tidlig på 1970-tallet. Revet litt etter våningshuset, ca. 1980. Benyttet som bolig til det siste. Deler av huset må opprinnelig ha vært et bryggerhus.

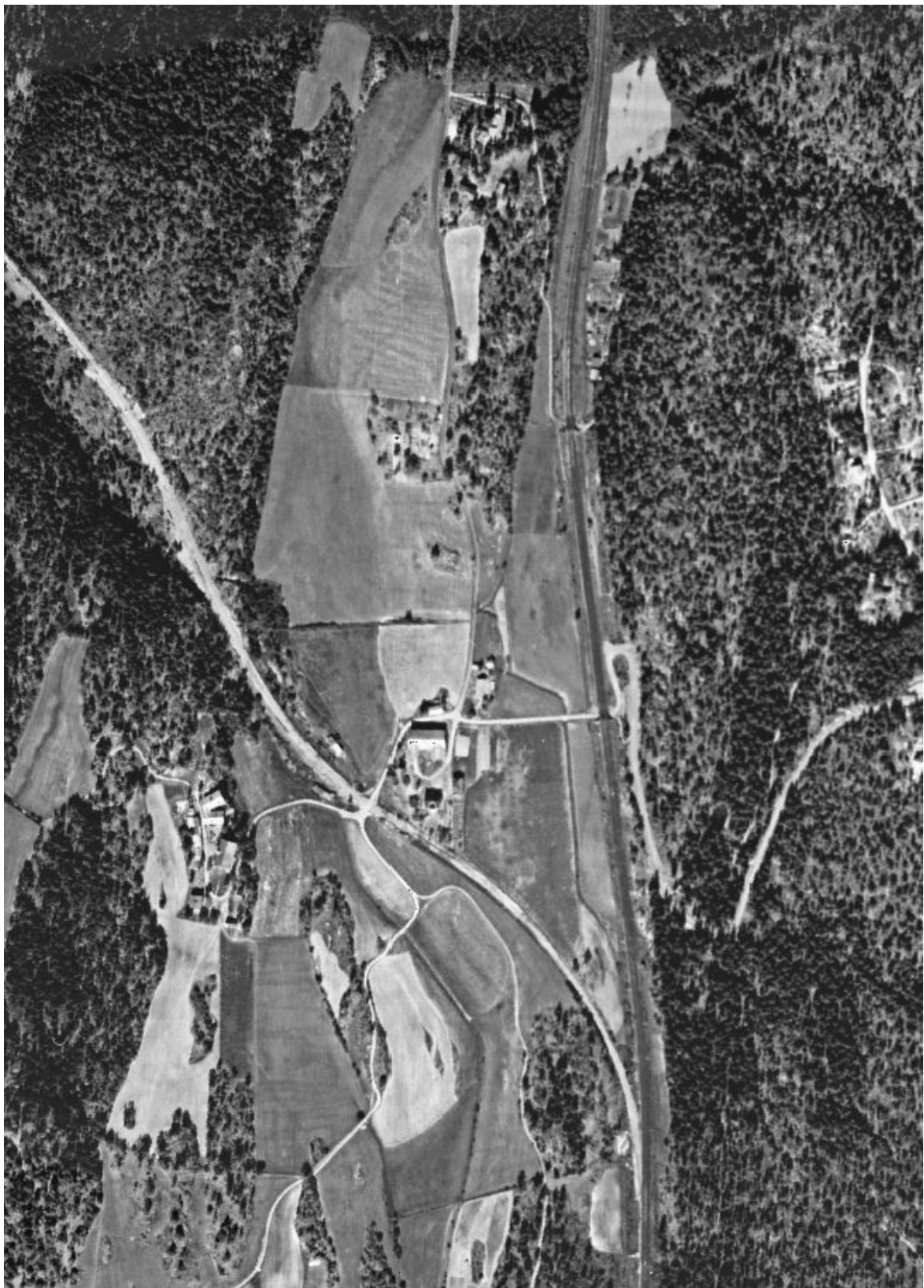
Våningshuset ble revet for å gi plass til et tilbygg (lagerbygg) til bygningen med adresse Rosenholmveien 4A. Da våningshuset skulle rives, ble det uttrykt ønske om å utsette rivingen av bryggerhuset/drengestua til lagerbygget var reist, det stod ferdig *senest* i 1981 (se s. 18 og 24).

For gårdene, småbrukene og de fleste eldre eiendommene på Holmlia finnes det branntakster hos Norges Brannkasse som gir informasjon om bygningene som stod der, men her er dessverre Holm et unntak. Det har ikke vært mulig å finne noen branntakst for Holm for årene 1850–1949 i de aktuelle protokollene. Og verken Holm eller de andre gårdene på Holmlia er tatt med i boka *Den gamle bygningskulturen i Aker* (del I fra 1955 og del II fra 1964). Så der er det heller ikke noe å finne om gårdsbygningene på Holm.

Som et apropos kan det nevnes at det i 1752 bare stod to bygninger på Holm, et bolighus og et uthus med flere funksjoner. Bebyggelsen beskrives i en takst som bestående av en gammel stuebygning med stue og kove og med skorstein, dessuten var det på gården en fôr- og kornlade med treskelåve samt en tømret stall, alt under samme tak. På denne tiden var Holm uten fast bosetting og ble drevet under og fra Nedre Ljan (Store Ljan).

22 Wilhelm var sønn av den tidligere omtalte Christian Drangsholt og må ha flyttet inn på Holm en gang etter at han giftet seg høsten 1946. Da bodde Wilhelm hos foreldrene sine i Josefines gate 3B i Oslo. Innflyttingen *kan* ha skjedd i forbindelse med at faren hans ble eier av bnr. 32 i 1950. Wilhelm Frimann Drangsholt og familien hans bodde senere på Hvalstad i Asker, men det er uvisst om de flyttet dit direkte fra Holmlia.

23 Oslo bygningskontroll godkjente 20. september 1978 at våningshuset på Holm kunne rives. Huset og eiendommen tilhørte da Per Thorkildsen Plasticindustri. Det ble deretter bekreftet ved en ferdigkontroll 24. oktober samme året at bygningen da var revet.

Flyfoto fra 1947 over Holm gårds grunn

Flyfoto fra 1956 over Holm gårds grunn

Endringene ved Holm i første del av 1950-tallet

Flyfotoene fra 1947 og 1956 illustrerer godt hvilke store forandringer som skjedde på Holm gårds grunn i første del av 1950-tallet etter at gårdsdriften var nedlagt og eiendommen utparsellert.

På flyfotoet fra 1956 ser man at mye er forandret i området. Men de fleste gårdsbygningene på Holm står fortsatt, bortsett fra at smia og garasjen ser ut til å være revet. Flere industribedrifter er nå etablert på Holms gamle grunn. Den tidligere driftsbygningen på Holm er blitt til produksjonslokale for A/S Norske Rørprodukter. Rett østsørøst for tunet ligger Per Thorkildsen Plasticindustri. Her var det egentlig Oslo Kjeksfabrikk som skulle etablere seg, men det ble det ikke noe av. Sør for den gamle jernbanetraséen har A/S Betonmast etablert seg på et større område. Og på vestsiden av Rosenholmveien ligger Brødrene Larsen (verktøyfabrikk, ble aksjeselskap to år senere). På samme siden av Rosenholmveien, ett stykke sør for verktøyfabrikken, har Aug. Isene A/S (trelastforretning) satt opp et par mindre bygninger.

Lengst i sør er grunnarbeidet i gang i forbindelse med byggingen av lokalene til Oswald Mortensens mekaniske verksted, men dette foregår på Rosenholms grunn.²⁴ Et stykke vestsørvest for Holm gård ligger Nordre Ås gård. Her etablerte Sumico Teknisk Kjemisk Fabrikk A/S næringsvirksomhet i de tidligere grisehusene²⁵ på 1950-tallet (senest 1954) med bl.a. produksjon av ballonger. Senere var det gipsmakeri der (Figurkunst A/S).²⁶ Blant lokalbefolkningen gikk området under navnet «Ballongen».

I forbindelse med industrietableringen ble det behov for endringer og utbedringer av veisystemet på Holmlia. Den vestlige delen av Holmliveien fikk nå trasé nordvestover og krysset Holmveien lenger nord, for så å gå et stykke (ca. 50 meter) videre vestover derfra.²⁷ Så ble Rosenholmveien anlagt fra vestenden av Holmliveien og sørover til småbruket Rosenholm, den gamle gårdsveien til Rosenholm over åsen gikk dermed ut av bruk. Holmveien ble trolig noe utvidet, men det var først i 1958 eller 1959 at veien ble asfaltert. Et unntak fra dette var veistubben mellom den nyanlagte delen av Holmliveien og tunet på Holm. Så den veistubben var lite egnet til bilkjøring, i hvert fall av større kjøretøyer. Det ble derfor laget en avkjørsel fra Holmliveien til plastikkfabrikken til Per Thorkildsen og tunet på Holm hvor Norske Rørprodukter etablerte seg. Sydover fra Holmliveien, rett på vestsiden av jernbanelinja, ble det anlagt en veistubb som i 1962 fikk navnet Kjettingveien. Og den nederste delen av gårdsveien til Nordre Ås ble lagt helt om.

På flyfotoet fra 1956 kan man se at Holmlia borettslag (i dag Holmlia boligsameie) er i ferd med å ferdigstilles. Den øverste blokka (C-blokka) ser ut til å være ferdig, men det gjenstår noe arbeid på den midterste blokka (B-blokka) og nederste blokka (A-blokka). De første beboerne flyttet inn i Holmlia borettslag 10. juni 1956, og ved utgangen av året var de siste leilighetene innflyttingsklare.

24 Bygningen er oppført på et kart fra 1957 (à jour 1956), tomte ble fradelt Rosenholm i 1959 og solgt til Oswald Mortensen året etter.

25 De to grisehusene ble satt opp av Nils Olaf Frantzen en gang i perioden 1927–32, han kjøpte Nordre Ås i 1918 og flyttet inn på gården med familien sin.

26 Men det har også vært annen industri på Nordre Ås. Firmaet Eld Elektriske Apparatfabrikk, som eksisterte fra 1947 til 1960, holdt til på Holmlia fra senest 1949 til 1954 eller lenger. Et par ganger i 1950 er de oppgitt å holde til på Nordre Ås, det har nok vært i de tidligere grisehusene på gården.

27 Navnet Holmliveien (tidligere vei 1812) ble vedtatt av Aker formannskap i 1933. Veien begynte i enden av Høgåsveien, i svingen der overgangen mellom Høgåsveien og Liakollveien er i dag. Veistrekningen mellom Toppåsveien og jernbanelinja (Høgåsveien – Holmliveien) ble *delvis* lagt om, utvidet og rustet opp i løpet av de første krigsårene. Veien ble da også lagt i en sving bort mot Holmlia jernbanestasjon.

Dette borettslaget skal ha blitt bygget i området der den gamle havnehagen til Holm lå.

Litt nord for den nederste blokka i Holmlia borettslag kan man for øvrig se den hytta som omtales på s. 5 (på tomt utskilt i 1938), men denne hytta lå der allerede i 1947.

Gårdsdriften på Holm tok altså slutt sist på 1940-tallet eller kanskje så sent som rundt 1950. Men det var likevel fortsatt en god del av jordveien som ble holdt i hevd. Det gjaldt det arealet som lå nord for den gamle jernbanetraséen (Gamlelinja) og vest for Rosenholmveien og Holmveien.²⁸ Her etablerte handelsgartner Olaf Husby (1908–1989) seg tidlig på 1950-tallet, han leide denne jorda av kommunen. Olaf Husby må ha startet her senest i 1952, i april det året hadde han nemlig inne en annonse i avisa der det ble søkt etter arbeidshjelp til gartneriet på Holmlia. På den sørlige delen av området ble det dyrket forskjellige typer grønnsaker, her var det også en del drivbenker.²⁹ Og på jordet lenger nord ble det dyrket korn. Men korndyrkingen tok slutt en del år før resten av gartnerivirksomheten. Inn mot skogkanten, omtrent ved den vestlige delen av dagens fotballbane (OBOS-banen), ble det satt opp noen små bygninger i tilknytning til Olaf Husbys gartnerivirksomhet. Men flere av disse var ikke bygget ennå da flyfotoet ble tatt i 1956. I dag er alle spor etter disse bygningene borte.

Det er også et par andre ting å legge merke til på flyfotoet fra 1956. I venstre del av bildet kan man se at det er sprengt ut et steinbrudd rett øst for den gamle jernbanetraséen. Det er der Holmlia skole (ungdomsskolen) ligger i dag. Det var NSB som drev pukkverk her (Holmlia pukkverk). Siden det fortsatt lå skinnegang langs *deler* av den gamle jernbanetraséen (nyanlagt av grinifanger i siste halvår av andre verdenskrig), kunne man benytte jernbanevogner til å frakte stein og pukk ut av området. Like sørvest for steinbruddet, på den andre siden av jernbanetraséen ned mot Lusetjernbekken, ligger det et renseanlegg (Holmlia rensestasjon). Dette ble bygget for å betjene Holmlia borettslag og den nye industrien i området. Men det var borettslaget som driftet anlegget.

Ønske om bevaring av Holm gård

Både jordstyret og Kontoret for park- og idrettsanlegg ønsket å bevare Holm gård, eller rettere sagt det som var igjen av den. Men dette ble avslått av Byplankontoret (fra 1992 en del av Plan- og bygningsetaten) i disposisjonsplan 5.9 fra 23. januar 1976. Her skriver de bl.a.: «*Byplankontoret mener det er vist rimelig hensyn til jordverninteressene. Dersom også Holm gård skal bevares, vil tilretteleggingen av senterområdet i Holmlia bli vanskelig, både mht størrelse og det varierte miljø som boliger i senteret kan skape. Byplankontoret kan derfor ikke anbefale at jordstyret's og kontoret for park- og idrettsanlegg's forslag tas til følge.*» I utdraget av disposisjonsplanen ser det ut til at det bare var snakk om vern av den gjenværende delen av Holms innmark som tilhørte kommunen, selv om det neppe var tilfelle. Bevaringen av gården burde selvfølgelig også inkludere de to gjenstående bygningene på gården, våningshuset og bryggerhuset. Men begge disse to bygningene stod på privat grunn. Og vedtaket fra Byplankontoret gjorde det også mindre aktuelt å bevare de to bygningene. De stod også i veien for videre ekspansjon av næringsvirksomheten på Holm gårds gamle tun og ble altså revet noen få år senere. Og med det var Holm gård gått over i historien.

²⁸ Med unntak av veistubben mellom den midterste og øverste blokka i Holmlia boligsameie, ble disse veistrekningene bortregulert i forbindelse med Holmlia-utbyggingen.

²⁹ Gartner Husby begynte også å dyrke meloner, noe som ikke var så vanlig på den tiden.

Området rundt Holm gårds gamle tun i 1971

Av de gamle gårdsbygningene på Holm lå fortsatt både våningshuset, bryggerhuset og driftsbygningen der i 1971. Men den vestre delen av driftsbygningen er innebygd i den nye produksjonshallen til A/S Norske Rørprodukter. Murrester etter grisehuset synes fortsatt godt i terrenget.

Området rundt Holm gårds gamle tun i 1978

Av de gamle gårdsbygningene på Holm lå fortsatt både våningshuset og bryggerhuset der i 1978. Men nå sang det på siste verset, i løpet av de to neste årene ble begge revet (1978 og ca. 1980). Resten av driftsbygningen er nå borte. Tomtene hvor stabburet, grisehuset og smia stod sees på flyfotoet, murrester etter grisehuset lå der fortsatt godt synlig i terrenget.

Området rundt Holm gårds gamle tun i dag (2023)

Slik ser det ut ved Holms gamle tun i dag. Kryssene er satt omtrent midt på der de gamle gårdsbygningene lå. Fra sør mot nord var dette: Våningshuset, bryggerhuset, stabburet, driftsbygningen, garasjen, grisehuset og smia. I området nord for der grisehuset lå (der vaskehallen til bensinstasjonen ligger i dag), er deler av høydedraget sprengt bort og planert ut. Så der er terrenget helt forandret. Tidligere gikk Holmliveien rett på østsiden av dette høydedraget (etter omlegging og forlengelse av veien på begynnelsen av 1950-tallet), omtrent der den helt vestligste delen av bensinstasjonen ligger nå.

Foto av bolighusene på Holm

De to bolighusene på tunet til Holm, bryggerhuset/drengestua til venstre og våningshuset til høyre.
Bildet er tatt mot sør.

Foto: Byantikvaren i Oslo, 1975

Bildet er tatt mot vest.
Foto: Byantikvaren i Oslo, 1975

Bildet er tatt mot nord.
Foto: Byantikvaren i Oslo, 1975

Bildet er tatt mot sørøst.
Foto: Byantikvaren i Oslo, 1975

Sensommeren 1979 er det bare bryggerhuset som står igjen av den gamle gårdsbebyggelsen på Holm. Våningshuset ble revet høsten før, og nå er det bryggerhuset som står for tur. Bildet er tatt mot nordvest.

Foto: Byantikvaren i Oslo, august 1979

Spør etter Holm gård i dag

I dag er det som tidligere nevnt ikke mange fysiske spor igjen etter Holm gård. Men det står igjen noen få kvadratmeter med steinmur fra det opprinnelige grisehuset på gården (fra den sørøstre delen) som senere ble benyttet til kontor og bolig. Den ligger rett på nordsiden av gangveien som går bak bensinstasjonen. Hvis man går vestover, kan den sees like etter at bensinstasjonen er passert.

Murrester etter det opprinnelige grisehuset på Holm.
Foto: Gunnar Hauger, april 2023

Det skal også finnes rester etter grunnmuren til driftsbygningen på Holm gård i kjelleren under den nordre delen av næringsbygget med adresse Rosenholmveien 4A.³⁰ Men disse murrestene er ikke synlige utenfra.

³⁰ Fortalt til Marius Park Pedersen av Peter Thorkildsen (s.a. Per Thorkildsen, se nederst på s. 8).

På forsommeren blomstrer fortsatt syrinene ved Holm. Mange av dem vokser ut mot Holmliveien, der Rosenholmveien tidligere gikk. De vitner om farne tider, den gangen det var noe annet enn bare næringsbygg og asfalt oppe på høyden. Disse syrinbuskene må være rester og/eller avleggere fra hagen som tidligere lå i tilknytning til våningshuset på Holm gård. I hagen var det både epletrær, ripsbusker, blomster og masse syriner. Den gule trafostasjonen i bakgrunnen ble for øvrig satt opp av Oslo Lysverker øst for (den daværende) Rosenholmveien på Holms gamle grunn etter en kontrakt fra 1973.

Foto: Gunnar Hauger, mai 2023

Litt av den opprinnelige jordveien til Holm gård er fortsatt dyrket mark. Etter at gartner Husby hadde lagt ned sin virksomhet,³¹ ble det nemlig anlagt noen parseller på jorden han tidligere hadde brukt. Antall parseller økte gradvis utover i første halvdel av 1980-tallet, og i 1985 ble virksomheten organisert ved dannelsen av Holmlia parsellhager. I dag skal det være mere enn 90 parseller her hvor det blir det dyrket mange slags vekster, av folk fra hele verden. Parsellhaverne får vann fra et uttak som ligger litt sørøst for parsellhagene, dette vannuttaket ble tidligere benyttet av gartner Husby. I sommerhalvåret 2023 har dette blitt gravd opp, og det har blitt gjort endringer/oppgraderinger i infrastrukturen her.

31 Det må ha vært i slutten av 1970-årene eller omkring 1980. Husby holdt til på den delen av Holm som kommunen hadde kjøpt i 1949 (bnr. 34).

Flyfoto over deler av Holmlia fra 2022. Parsellhagene sees midt på bildet, avgrenset av diverse gangveier. Dette var opprinnelig en del av Holm gårds innmark, senere ble den benyttet av handelsgartner Olaf Husby til dyrking av korn og grønnsaker.³² Det er satt et rødt kryss der våningshuset på Holm gård lå. Det gamle gårdstunet er i dag helt nedbygd med næringsbygg (se også s. 18).

Holm gårds grenser og areal

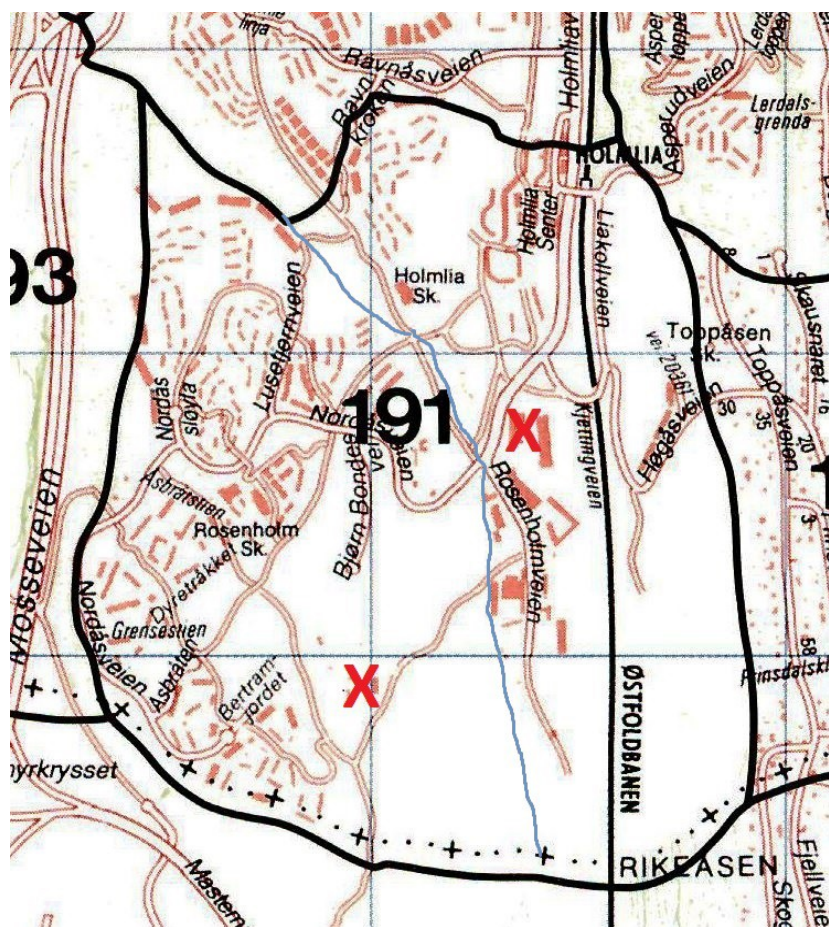
Til slutt kan det være interessant å se på hvilket areal som opprinnelig tilhørte Holm gård, slik gården var før den første fradelingen i 1838. Men dette er ikke uten videre så enkelt, i hvert fall om man ser på hvilke gårdsnumre de forskjellige eiendommene i området har i dag. Det er to årsaker til dette. For det første ble gårdene Holm og Ås matrikulert sammen på midten av 1820-tallet, de fikk dermed felles matrikelnummer (eller gårdsnummer som det ble kalt i matrikkelen fra 1886).³³

³² Den *nordre* halvpart av dagens parsellhager var en del av kornåkeren til gartner Husby.

³³ Detaljene rundt denne sammatrikuleringen kan det leses mere om i artikkelen med hovedtittel *Lars Christiansen og hans familie* og undertittel *Gårdene Holm, Ås, Nedre Ljan (Store Ljan) og Øvre Ljan* av Gunnar Hauger (se nederst i

Det gjør det litt vanskelig å trekke den historiske grensen mellom gårdsbrukene Holm og Ås. For det andre har det skjedd en ommatrikulering i området i forbindelse med drabantbyutbyggingen på Holmlia. Mye av den nordlige delen av Holm har fått gårdsnummer 185 (matrikkelgården Øvre Ljan), selv om området tidligere (fra 1886) har hatt gårdsnummer 191. Det ser ut til å ha skjedd ved at store arealer har blitt slått sammen med og lagt under 185/6 som opprinnelig bare omfattet småbruket Ravnåsen. Så har det blitt fradelte flere nye eiendommer fra deler av denne sammenslåtte eiendommen. Da er det lett å tro at disse har blitt fradelte småbruket Ravnåsen, noe som altså ikke er tilfelle.

Et godt utgangspunkt for å beskrive Holms gamle grenser er å se på et kart som viser matrikkelgårdenes grenser i dagens Oslo kommune. Det ble utgitt i 1990 etter et kartgrunnlag fra Oslo oppmålingsvesen fra 1988. Under vises et utsnitt av dette kartet.

Siden dette kartet viser grensene til *hele* matrikkelgården Holm og Ås (gnr. 191), kan man altså i utgangspunktet ikke se hvor grensen gikk mellom gårdsbrukene Holm og Ås. Men denne er tegnet på i etterkant (med tynn blå strek) slik den *omtrentlig* må ha gått. Det er satt røde kryss ved gårdstunene til Holm og Ås (Søndre Ås fra 1849).

Holm har historisk sett grenset til fem gårder/eiendommer. I teksten under er det gårdsnumrene fra 1886-matrikkelen som er oppgitt (fortsatt gjeldende), gårdene har tidligere (hhv. før og etter 1838) hatt to andre gårdsnumre eller matrikelnumre som de da ble kalt.

kildeoversikten).

I **nord** grenset Holm til eiendommen **Øvre Ljan** (gnr. 185). Denne eiendommen lå på øst- og sørsiden av Ljanselva og har ikke vært noe ordinært gårdsbruk med eget gårdstun siden før svartedauden. Eiendommen var i mange år benefisert gods tilhørende Christiania sogneprestembete,³⁴ den ble i lang tid brukt under og sammen med Nedre Ljan (Store Ljan). Grensen mellom Holm og Øvre Ljan gikk på vest- og nordsiden av det som i dag er Storfjellet borettslag, videre på nordsiden av Holmlia kirke, paviljongen i Holmliaparken og Holmlia senter. Flere borettslag på Holmlia ligger derfor på Øvre Ljans opphavelige grunn. En del av området under Øvre Ljan, rett nord for grensen til Holm (området ved Ravnåsveien), blir i flere gamle dokumenter kalt for Ljansmosen eller Store Ljansmosen. Men på et gammelt kart er det kalt Holmsmosen. I dag har som tidligere nevnt mye av Holms gamle grunn fått gårdsnummer 185, og ikke 191 som er det historiske riktige. Det gjelder hele området ved Holmlia senter / Fjeldlund boligsameie og hele «Gartnerjordet» nesten helt sør til der tunet på Holm lå. Videre omfatter det grunnen ved Storfjellet borettslag og områdene hvor Holmlia kirke og Holmlia skole ligger, dessuten åsen som ligger mellom kirken og skolen. Selv mesteparten av skogsområdet sørøst for Betonmast (mellom Rosenholmveien og Østfoldbanens trasé) har i dag gnr. 185! De som orienterer seg etter dagens gårdsnumre vil derfor bli lurt i spørsmålet om hvilken gård/eiendom disse områdene historisk sett har tilhørt.

I **nordøst** grenset Holm til gården **Lerdal** (gnr. 189, Leirdal, søndre³⁵). Grensen var på noen få hundre meter og gikk snaue 150 meter rett øst for der Asperudveien i dag går i bru over Holmlia jernbanestasjon. Holmlia-borettslagene Lerdalstoppen og Asperud ligger på Lerdals opphavelige grunn. Tunet til Lerdal eksisterer fortsatt, med våningshus, stabbur og en sterkt ombygd og tilbygd driftsbygning³⁶, det ligger i Berglyveien 2 i Prinsdal.

I **øst** grenset Holm til gården **Nedre Prinsdal** (gnr. 190). Grensen gikk rett på nedsiden av den eldre villabebyggelsen på vestsiden av Toppåsveien. Tunet til Nedre Prinsdal er ikke bevart. Gårdens hovedbygning brant ned 21. april 1925. Huset hadde da for noen år siden blitt delvis innredet som landhandleri etter at mesteparten av gården var blitt utparsellert etter oppkjøp av Ralph Tschudi i 1918. Våningshuset ble gjenreist i mur og fikk senere adresse Berglyveien 28.

I **sør** grenset Holm til gården **Li** (gnr. 39) i Oppegård. Oppegård var i eldre tider et anneks sogn under Nesodden prestegjeld og var fra 1. januar 1838 til 15. juli 1915 en del av Nesodden herred/kommune. Fra 1. januar 2020 er dette kommunegrensen mellom Oslo og Nordre Follo.³⁷ Tunet til Li eksisterer fortsatt, det har adresse til Rosenholmveien (med flere veinumre) etter at denne veien ble forlenget i sør gjennom den tidligere Oppegård kommune en gang på 1980-tallet. Tunet ligger like sørøst for bygningskomplekset som har fått det misvisende og historisk ukorrekte navnet Rosenholm Campus.

I **vest** grenset Holm til gården **Ås** (gnr. 191, samme som Holm). Grensen gikk i vestskråningen av åsen der bygdeborgen på Rosenholm lå, videre rett på vestsiden av næringsbyggene vest for

34 Fra før 1700 til 1848 da eiendommen kom i privat eie. Men Øvre Ljan ser ut til å ha vært geistlig gods i hvert fall siden slutten av 1300-tallet.

35 Gården skrives offisielt Leirdal, søndre, for å skille den fra gården med samme navn i Groruddalen (Leirdal, nordre).

36 Som siden 1962 har huset en fritidsklubb med det passende navnet «Låven» (Lerdal fritidsklubb).

37 Noe som betyr at Oppegård var en egen kommune fra 15. juli 1915 til 1. januar 2020. Etter kommunesammenslåingen mellom Oppegård og Ski har matrikelgården Li fått gårdsnummer 239 i Nordre Follo kommune.

Rosenholmveien, så fulgte den *trolig* bekkeleiet på begge sider langs den gamle jernbanetraséen frem til møtet med Lusetjernbekken,³⁸ for så å følge Lusetjernbekken (som der nå går i rør langt under bakken gjennom den gjenfylte Lusetjerdalen) videre til punktet der Holm, Ås og Øvre Ljan møttes et stykke nede i Lusetjerdalen. TUNET til Ås (Søndre Ås fra 1849) eksisterer fortsatt og har adresse Rosenholmveien 11. Ås grenset for øvrig til Stubljan (gnr. 193) i vest.

Det er vanskelig å gi et nøyaktig estimat av arealet på Holm slik det var mens gården ennå var u delt (før 1838). En av årsakene til dette er at det ikke er kjent hvor stort areal som ble ekspropriert av staten (ved Norges Statsbaner) i forbindelse med jernbaneutbyggingen i andre halvdel av 1870-tallet (den gamle jernbanetraséen). Og det er bare delvis kjent hvor stort areal som ble ekspropriert i forbindelse med omleggingen av jernbanen om Hauketo i første halvdel av 1920-tallet. Dessuten ble veigrunnen (med noe sideareal) til den delen av Holmliveien og Høgåsveien som lå på Holms grunn øst for jernbanelinja overdratt til kommunen i 1942.³⁹ Og størrelsen på denne er heller ikke kjent. Men *utenom* dette arealet må Holms opprinnelige areal ha vært på ca. 700 mål.⁴⁰ Den største usikkerheten i dette tallet ligger i størrelsen på parten av Holm som ble oppkjøpt av kommunen i 1947, den ble oppgitt å være på ca. 259 mål *før* arealet var ordentlig oppmålt. Et grovt anslag for hele det eksproprierte arealet, i forbindelse med to jernbaneutbygginger og én veiutbedring, kan være på ca. 60–70 mål. Da blir Holms opprinnelige totale areal på ca. 760–770 mål. Ellers kan det nevnes at Rosenholm og Lias andel av Holms areal ved fradelingene ser ut til å ha vært litt større enn andelen av den fastlagte landskyld.⁴¹ Hvis man ser bort fra arealet som senere ble ekspropriert langs jernbanetraséen, var Rosenholms opprinnelige areal på nesten 209 mål og Lias opprinnelige areal på litt over 77 mål.

På flyfotoene fra 1947 og 1956 er det for øvrig mulig å skimte *deler* av Holms opprinnelige grenser mot Rosenholm og Lia, de er tydeligst på flyfotoet fra 1947. Grensen mot Rosenholm gikk like nord for tomte til Oswald Mortensens mekaniske verksted, på flyfotoene kan man se grensen mellom Søndre Ås i vest og Østfoldbanen i øst. Grensen mot Lia kan man se på jorden vest for det gamle stoppestedet på Holmlia.⁴² Her har det tidligere stått et grensegjerde. Stoppestedet ble anlagt dels på Holms grunn og dels på Lias grunn. Grensen mellom Holm og Lia gikk litt sør for der leskuret ble satt opp på den østlige plattformen. Det var altså svært passende at stoppestedet fikk navnet Holmlia! Og det gav igjen navn til området rundt.

38 Her må det tas et forbehold om at dette bekkeleiet kan ha blitt lagt om i forbindelse med anleggingen av jernbanen.

39 Dette gjaldt også vei nr. 1815 som må ha vært veien som gikk nordover fra svingen i Holmliveien langs østsiden av jernbanestasjonen.

40 I dette tallet er heller ikke *det kjente* eksproprierte arealet medregnet, det kjennes for Lia og Rosenholm i forbindelse med anlegging av banen om Hauketo (men ikke for Holm).

41 Landskylda ble beregnet i forhold til eiendommens produksjonsevne, altså hva den kunne kaste av seg. Arealet alene var altså ikke avgjørende.

42 Men grenselinjene mot Rosenholm og Lia fortsatte østover til grensen mot Nedre Prinsdal.

Etterord – Nye utbyggingsplaner

Denne artikkelen har fått navnet «HOLM – GÅRDEN SOM FORSVANT». Men det er ikke bare selve gården som er forsvunnet, navnet har også blitt helt borte. Gårdsnavnet inngår riktig nok i stedsnavnet Holmlia (gården Holm + plassen/småbruket Lia), men gårdsnavnet *alene* ser ikke ut til å bli brukt i noen sammenheng på Holmlia i dag.

Det er nå store planer om bygging av boliger på deler av Holms tidligere grunn, utbyggingsarealet strekker seg fra området ved bensinstasjonen og REMA-bygget i nord og sørover nesten til kommunegrensen, hovedsakelig mellom jernbanen i øst og Holmliaveien og Rosenholmveien i vest. Men noe bebyggelse ser også ut til å være planlagt på vestsiden av Rosenholmveien. Det er OBOS og BMT Invest som har kjøpt opp hele området,⁴³ OBOS planlegger å bygge opp mot 2 000 boliger her. Dagens bygningsmasse skal rives, muligens med noen unntak.⁴⁴ Dermed blir hele dette området «transformert» for tredje gang. Første gang var i forbindelse med at gårdsdriften på Holm ble lagt ned, og deler av området ble bygget ut med industri, andre gang var i forbindelse med drabantbyutbyggingen hvor det også har skjedd store endringer her. I utgangspunktet ser det ut til at planleggere og utbyggere har navngitt hele området som Rosenholm, noe som blir veldig galt, historisk sett. For hele arealet hørte opprinnelig til Holm gård. Men etter at husmannsplassen Rosenholm ble fradelt Holm i 1838,⁴⁵ hørte grovt sett den sørlige halvparten av området til Rosenholm og den nordlige halvparten til Holm. Så hele området bør ikke kalles Rosenholm. Men takket være innsatsen til Marius Park Pedersen (prosjektleder for Holmlia lokalhistorie (*holmliahistorie.no*)) har rette vedkommende blitt gjort oppmerksomme på de historiske realitetene. I planutkast fra fem forskjellige arkitektmiljøer er derfor nå navnet Holm blitt brukt i flere sammenhenger. Her finnes bl.a. forslag om Holmskogen / Holm skog, Holmsparken / Holm park, Holm torg, Holm scene og Holm lokalsenter. Så da er det kanskje håp om at navnet Holm likevel blir «tatt vare på» og videreført ved denne utbyggingen.

43 OBOS med 80 prosent og BMT Invest med 20 prosent.

44 Ett aktuelt unntak ser ut til å kunne være bygninger tilhørende Betonmast, inkludert portalen ved Rosenholmveien.

45 Skylddelingsforretningen ble avholdt i 1837 og tinglyst i 1838.

Fotografiet over er hentet fra publikasjonen *Søndre Nordstrand. 2: Holmlia – utbyggingsprogram, alternative rammeplaner*, utgitt av Oslo byplankontor i mai 1973. Det er ikke oppgitt hvem som er fotograf eller når bildet er tatt.

Bildet er tatt mot vest fra skråningen opp mot Toppåsen, like øst for den øverste delen av Holmliveien. Holmliveien kan sees helt nede til venstre i bildet, i dag går Liakollveien der.

Midt i bildet sees fra venstre deler av anlegget til Betonmast, videre mot høyre ligger fabrikkbygningen til Per Thorkildsen Plasticindustri. Bak plastikkfabrikken ligger de gjenværende gårdsbygningene på Holm, fra venstre sees våningshuset, taket til bryggerhuset/drengestua og den øvre delen av driftsbygningen som huser en del av Norske Rørprodukter. Vest på tunet til Holm ligger den nyere fabrikkbygningen til Norske Rørprodukter. Helt bakerst i bildet, lengst vest, sees Nordre Ås gård. Oppe på høyden, nord for bolighusene, ligger de to store (opprinnelige) grisehusene hvor det bl.a. var ballongfabrikk⁴⁶ og gipsmakeri.

⁴⁶ Fabrikken produserte også gummimasker og hansker.

Appendiks

Holmlia borettslag ble etablert på Holms opprinnelige grunn på midten av 1950-tallet. Dette borettslaget skal ha blitt bygget i området der den gamle havnehagen til Holm lå, litt nord for gårdstunet. Overrettssakfører Erik Sture Larre (1914–2014) og ingeniør Christian Drangsholt (1884–1961) var viktige personer i denne sammenheng. Erik Sture Larre var initiativtager til etableringen av borettslaget, hvor han også var forretningsfører i godt over 40 år (de siste årene var det et boligsameie). Og Christian Drangsholt solgte ut tomtene som borettslaget ble bygget på. Det ble også inngått kontrakt med Drangsholt om opparbeidelse av hovedvei, hovedvann- og kloakkledninger samt biologisk rensestasjon.

I 1951 ble en rekke parseller/tomter fradelt de forskjellige partene av Holm, dette ble dagbokført 22. august. Tre av parsellene/tomtene fikk bnr. 35, 36 og 37, planen var at disse skulle slås sammen til én eiendom. Bnr. 35 (4 900 kvm, oppmålt 26. mai) ble fradelt bnr. 3, altså den store resteiendommen som tilhørte kommunen. Bnr. 36 (102 kvm) ble fradelt bnr. 32, altså den ene av partene som var regulert til industriformål og som tilhørte Christian Drangsholt. Bnr. 37 (3 060 kvm) ble fradelt bnr. 34, altså den andre av partene som var regulert til industriformål og som tilhørte Oslo kommune. Ved et skjøte datert 3. november 1951 og dagbokført 10. november samme år kjøpte Christian Drangsholt bnr. 35 og 37 av Oslo kommune for kr 15 920. Han var nå eier av alle de tre forannevnte parsellene av Holm. Disse ble solgt videre til (stiftende selskap) Holmlia boligselskap A/S for kr 16 124, gjennom selskapets forretningsfører Erik Sture Larre, ved et skjøte datert 8. januar 1953 og dagbokført dagen etter.

15. august 1953⁴⁷ ble det også fradelt en tomt på 2 275 kvm fra bnr. 3, den fikk bnr. 66. Denne tomten ble også solgt fra Christian Drangsholt til boligselskapet, men det er uvisst nøyaktig når dette skjedde. Samlet salgssum for alle de fire tomtene er i et handelsregister oppgitt å være på kr 20 674, det betyr at bnr. 66 må ha blitt solgt for kr 4 550. 16. august 1955 ble bnr. 35, 36, 37 og 66 slått sammen til én eiendom med bnr. 35 og et samlet areal på 10 337 kvm.

Og det var altså på denne eiendommen (191/35) at Holmlia borettslag ble bygget, det bestod av tre blokker med åtte oppganger (52 leiligheter). Byggingen tok til høsten 1954, og innflyttingen startet 10. juni 1956. Ved årsskiftet 1956/57 var de siste leilighetene klare for innflytting. Holmlia boligselskap A/S skiftet navn til Holmlia borettslag A/S, dette ble vedtatt på en ekstraordinær generalforsamling som ble avholdt 11. juni 1956. Årsaken var at Oslo Handelsregister, etter protest fra Holmlia Byggetomter A/S, hadde nektet å registrere det opprinnelige navnet.

Det første styret i Holmlia boligselskap/borettslag bestod av Tor-Albert Henni (formann), Kåre Lundgren og Cyril Baumann. Den første vaktmesteren var Rolf Thorkildsen, han var bror til Per Thorkildsen som drev plastikkfabrikken ved Holm hvor Rolf også arbeidet.

Holmlia borettslag var et frittstående borettslag, og tidlig på 1980-tallet ble det omgjort til et sameie under navnet Holmlia boligsameie. Seksjoneringen ble foretatt fra desember 1983. I forbindelse med etableringen av sameiet ble eiendommen med bnr. 35 delt i tre deler i bnr. 82 (arealet rundt den nederste blokka), bnr. 81 (arealet rundt den midterste blokka) og bnr. 35 (arealet rundt den øverste blokka).

⁴⁷ Både datoen (andre siffer) og måneden er skrevet veldig utydelig i kilden (*begge* med tall), fradelingen *kan* muligens ha skjedd en gang i mai.

Kilder

- Pantebøker for Aker herredsskriveri
- Kirkebøker for Andebu, Skien, Kristiansand og Gamle Aker
- Folketellinger fra 1875, 1900, 1910 og 1920
- Folketellingen for Kristiania fra 1923
- Håndregister for Aker herredsskriveri, Aker tinglag 1892–1950
- Generalregister for Aker herredsstyre
- Grunnboksblad for tunet på Holm (191/31)
- Grunnboksblad for 191/35 (eiendommen hvor Holmlia borettslag ble etablert)
- Diverse handelsregistre for kongeriket Norge
- Aker skifteprotokoll 8B, 1750–55
- Registeret til Gravplassetaten i Oslo kommune
- Oslo byfogdembete, Notarialprotokoll, vigsler 1946 (om Wilhelm Frimann Drangsholt)
- Branntakstprotokoll for Østre Aker lensmannsdistrikt, 1902–1911
- Branntakstprotokoller for Nordstrand lensmannsdistrikt, 1924–1928 og 1931–1934
- Plan- og bygningsetaten, saksinnsyn byggesaker
- Diverse adressebøker for Aker og Oslo
- Askeladden kulturminnedatabase (om Søndre Ås gård)
- *Kristiania nærings- og forretningsliv i tekst og bilder*, 1914 (om Johan Thidemansen)
- *Norske Gardsbruk*, Akershus fylke, 1941
- *Aker 1937–1947* (kommunens styre og forvaltning inntil sammenslutningen med Oslo i 1947), 1958
- *Glimt fra norsk kjøleteknisk historie*, 1986 (om A/S Norske Rørprodukter)
- *Tysk okkupasjon av Søndre Aker 1940–1945*, av Terje R. Diesen, årbok for Søndre Aker Historielag 1989–1990
- *Kunst- og industrihistorier fra Holmlia*, av Marius Park Pedersen, 1. opplag, 2021
- Historisk oversikt over endringer i kommune- og fylkesinndelingen, av Dag Juvkam, utgitt av Statistisk sentralbyrå, mai 1999
- Aftenposten fra 21. april 1925 (om brann på Nedre Prinsdal)
- Arbeiderbladet fra 20. februar 1931 (Ivar Thidemansens vielse)
- Nordstrands Avis fra 22. april 1933 (vedtak om navnet Holmliveien)
- Akers-Posten fra 8. november 1939 (om Ivar Thidemansen)
- Aftenpostens aftennummer fra 27. desember 1940 (dødsannonse for Anne Thidemansen, født Aulie)
- Nordstrands blad fra 20. november 1943 (forslag om ny adkomstvei til Holmlia stoppested fra nord)
- Nordstrands blad fra 29. september 1945 (om Helge Thidemansen)
- Aftenposten fra 25. mai 1948 (dødsannonse for Johan Thidemansen)
- Diverse utgaver av Nordstrands blad og Østlandets blad fra 1949, 1950, 1951, 1953 og 1954 (om Eld Elektriske Apparatfabrikk)
- Diverse utgaver av Nationen fra mars og april 1952 (om salg av gårdsredskaper fra Holm)
- Aftenposten fra 16. april 1952 (annonsering etter gartnermedhjelpere på Holmlia)
- Arbeiderbladet fra 20. august 1953 (om byggeanmelding for Holmlia boligselskap)
- Nordstrands blad fra 4. juni 1955 (Anlaug Thidemansen bor på Holm gård)

- Arbeiderbladet fra 15. november 1961 (Anlaug Thidemansen oppført med adresse Aspehaugen 9, men det skal være Aspehaugveien 9)
- Aftenposten fra 20. januar 1962 (vedtak om navnet Kjettingveien)
- Moss avis fra 10. november 1972 (om flytting av A/S Norske Rørprodukter til Halden)
- Diverse osloaviser fra begynnelsen av november 1975 (om drap og brann i hytte på Holmlia)
- Nordstrands blad fra 8. juni og 15. juni 2006 (om Holmlia boligsameies 50-års jubileum)
- Nordstrands blad fra 4. mars 2021 (om Holmlia parsellhager)
- Diverse papirer fra Holmlia boligselskap/borettslag/boligsameie (i privat eie)
- Offisiell nettside til det norske kongehus (om Lerdal fritidsklubbs 50-års jubileum i 2012)
- Kart over Aker fra 1938
- Kart over Holmlia- og Prinsdalområdet, utgitt av Oslo oppmålingsvesen 1957, 1975 og 1981, à jour hhv. 1956, 1973 og 1981
- Kart over matrikkelgårdenes grenser (dekker dagens Oslo kommune)
- Norgeskart
- Foto mot Holm gård, Truls Teigen, 1961, gjengitt hos DigitaltMuseum
- Flyfoto fra 1937, 1947, 1956, 1971, 1978, 2022 og 2023
- OBOS-nettside med planer for utbygging på Rosenholm
- Diverse opplysninger fra nettstedet *holmliahistorie.no*, ved Marius Park Pedersen
- Artikkelen *Husmannsplasser og husmannsfolk på Holmlia* av Gunnar Hauger
Publisert på nettstedet *holmliahistorie.no* i 2021 og utgitt i to hefter av Park Forlag (parkforlag.no) i 2023
- Artikkelen med hovedtittel *Lars Christiansen og hans familie* og undertittel *Gårdene Holm, Ås, Nedre Ljan (Store Ljan) og Øvre Ljan* av Gunnar Hauger
Publisert på nettstedet *holmliahistorie.no* i 2021

Takk til Byantikvaren i Oslo, ved antikvar Per David Martinsen, for tilsendte bilder av bolighusene på Holm.